

1000 00 9519
16/11/02 ETM

**INKOO, BARÖLANDET, STORBÖLE
MAASTOTARKASTUS 29.4 JA 3.5.2006**

**GEORG HAGGRÉN
HENRIK JANSSON
DAN LINDHOLM
04.05.2006**

Johdanto

Storböle sijaitsee Inkoon Barölandetilla (p 6655 660 i 3324 890 z 5-10m). Paikka on metsän keskellä, pienellä vanhalla niitylle työntyvällä kallioisella kielekkeellä. Syksyllä 2005 kohteelle on rakennettu uusi tie ja paikalla on huhtikuussa 2006 aloitettu uudisrakennuksen perustustyöt.

Arkisto- ja karttatiedot

Barölandet jakautuu kahteen keskiajalta periytyvään kylään eli Baröhön ja Espingsiin, jotka molemmat kuuluivat Inkoon Saaristo- eli Orsin verokuntaan. Vanhimman eli vuoden 1540 maakirjan mukaan Barössä oli viisi taloa. (KA 2948, 71-71v) Kaksikymmentä vuotta myöhemmin Barössä oli neljä ja Espingsissä kaksi taloa. Barön taloista kolme autioitui ennen 1600-luvun loppua. (Brenner 1985, 552-557) Barön ja Espingsin kylätontit sijaitsevat Barölandetin pohjoisosassa, mutta etelämpänä saarella on vanhimpien karttojen perusteella viitteitä ennen 1600-lukua autioituneesta asutuksesta. Tällaisia ovat mm. erilliset pelto- ja niittyalueet sekä kadonneeseen asutukseen viittaava böle-nimistö (Lillböle ja Storböle). Maakirjoista tai muista voutintileistä ei löydy viitteitä näistä böle-kohteista.

Storböle erottuu vuoden 1651 kartassa erillisenä niittynä (ks. Huldén 2001, 234) ja seuraavassa eli vuoden 1693 kartassa Bölsängen-nimisenä niittynä, jonka keskelle on merkitty kalliokumpare (KA: MHA Inkoo B12 3/1). Niitty on puoliksi Barön ja puoliksi Espingsin kylän hallussa. Peltoa tai tonttimaata näissä kartoissa ei enää ole. Seuraavat kartat Barölandetilta ovat vuosilta 1767 ja 1769 (MHA Inkoo B12 3/2-7, B12a 19/1-2). Näissä kartoissa mainitaan erikseen nimi Storböle.

Storbölessä ei ole 1700-luvun jälkeenkään ollut asutusta, ainoastaan maatalouteen liittyviä ulkorakennuksia, joista viimeisimmän raunioita erottuu yhä kohteen länsiosassa. Uudenmaan varhain autioituneille kylille tyypilliseen tapaan Storböle on jaettu naapurikylien kesken: Espingsin ja Barön välinen raja kulkee Storbölen halki.

Barölandetin on perinteisesti katsottu tulleen asutetuksi keskiajalla, kun ruotsalaiset uudisasukkaat asettuivat Uudellemaalle. (Ks. esim. Brenner 1985) Äskettäin on selvinnyt, että Barölandetin viereisellä Orslandetilla viljelys on alkanut jo 400-luvulla jKr. Kiinteän asutuksen ja peltoviljelyn alku voidaan siitepölyanalyysien avulla ajoittaa noin 600-luvulle jKr. (Alenius & al. 2004) Orslandetilta saatujen tutkimustulosten perusteella myös Barölandet lienee asutettu jo ennen keskiaikaa.

Ensimmäinen tarkastuskäynti 29.4.2006

Helsingin yliopiston merihistorian praktikumin opiskelijat tekivät 29.4.2006 Georg Haggrénin ja Henrik Janssonin johdolla harjoitustöitä Barölandetilla ja Orslandetilla. Storböle oli etukäteen valittu inventointikohteeksi. Maastotarkastuksessa tämä Sampsa Rydmanin valitsema kohde onnistuttiin paikantamaan, jolloin todettiin, että siinä oli vastikään aloitettu rakennustyöt. Paikalle oli kaivettu kahden rakennuksen perustuskuopat, joiden välisellä noin 10 m levyisellä kannaksella erottui kuoritun maan pinnalla hyvin tummaksi värjäytynyt maannos, jossa oli runsaasti palanutta savea, mutta ei lainkaan moderneja löytöjä. Koska kohde vastasi topografialtaan tyypillistä keskiaikaista kylätonttia ja maastohavainnot vahvistivat tulkintaa, siitä ilmoitettiin välittömästi Museoviraston rakennushistorian osaston historiallisen ajan muinaisjäänneksistä vastaavalle tutkijalle (Päivi Hakanpää, vs.). Rakennustyömaalla ei ollut ketään paikalla eikä siellä ollut myöskään informaatiotaulua, joten rakennuttaja jäi vielä selvittämättä.

Toinen tarkastuskäynti 3.5.2006

Museovirasto oli 29.4 esittänyt, että Tammisaaren maakuntamuseosta käytäisiin tarkistamassa Storbölestä paljastunut muinaisjäännöskohde. Maakuntamuseonjohtaja Dan Lindholm kävi 3.5.2005 yhdessä Georg Haggrénin, Henrik Janssonin ja Riikka Tevalin kanssa kohteella. Myös rakennuttaja Christian Romberg (p. 044-5260306) oli tuolloin paikalla. Tällöin selvisi, että paikalle rakennetaan omakotitaloa, joka valmistuu vuoden 2006 aikana.

Maanomistajan luvalla ja läsnä ollessa kohteessa puhdistettiin kuorittua maanpintaa sekä kaivantojen profiileja. Tällöin varmistui, että rakennusten perustuskaivantojen välissä olevalla kaistaleella on ainakin noin 10 x 15 m laajalla alueella 10-30 cm paksu tumma, hiilensekainen kulttuurimaakerros, jossa on runsaasti palanutta savea. Kerroksessa on myös kivistä ladottuja rakenteita, mm. kivetty taso, jota paljastettiin noin 1 x 2 m kokoiselta alueelta. Kaivamisessa tyydyttiin muinaisjäännöksen vahingoittamista välttämällä pinnan puhdistamiseen. Kuoritun pintamaan alta paljastuneen kerroksen pintaa puhdistettaessa löytyi palanutta luuta, palaneita ja palamattomia pii-iskoksia, kaksi rautanaulaa (ns. hevosenkengännauloja), yksi mahdollinen matalapolttoisen keramiikan pala sekä runsaasti palanutta savea. Korostettakoon, ettei maakerroksissa ollut 1600-1800-lukujen kohteille tyypillisiä punasavikeramiikkaa, ikkuna- ja pullolasia, liitupiippujen palasia tai fajanssia. Löydöt viittaavat kiistatta keskiaikaiseen tai 1500-luvun asuinpaikkaan/kylätonttiin.

Kuoritun kaistaleen pohjoispuolella erottuu maan pinnalle noin 2,5 x 2,5 m laaja lohkokivistä ladottu uuninperustus, jossa ei havaittu tiilirakenteita. Uuni liittyy kylätonttiin. Kuoritun kaistaleen ja asuinpaikka-alueen eteläpuolella on tasaista rinnettä, jossa on noin 20 cm paksu värjäytynyt mullansekainen hiekkakerros ja sen alla puhdas pohjahiekka. Kyse on mahdollisesti fossiloituneesta pellostä. Sen ja asuinpaikka-alueen välistä erottui kaivannon profiilissa kivillä täytetty vajaa 50 cm leveä ja syvä kuoppa, joka on todennäköisesti ojan leikkaus.

Kuoritun kaistaleen kaakkoispuolella on noin 10 x 10 m laaja rakennuksen perustusta varten kaivettu kuoppa ja länsipuolella hieman isompi perustuskuoppa. Jälkimmäinen on kaivettu peruskallioon asti. Kuopan reunaprofiileissa erottuu vielä asuinpaikkakerroksen jäänteitä.

Kuoritun kaistaleen ja maanpinnalle erottuvan uuninperustuksen pohjoispuolella jatkuu tasanne, jossa kallion päällä on paikoin vain alle 10 cm maakerros, paikoin paljon paksumpi kerros, joka ainakin osalla aluetta on noin 20-30 cm syvyydelle asti värjäytynyt hyvin tummaksi. Asuinpaikka jatkuu ilmeisesti tähän suuntaan.

Kylätontti on ollut laajuudeltaan ainakin noin 50 x 50 m. Tästä alasta vajaa puolet on rakennustöiden yhteydessä tuhoutunut kokonaan. Säilynyt osa on tutkimuksellisesti hyvin arvokas.

Yhteenveto

Inkoon Barölandetin Storbölestä paljastui 29.4 ja 3.5.2006 tehdyissä tarkastuskäynneissä keskiaikaan tai 1500-luvulle ajoittuva kylätontti, jolla on aloitettu uudisrakennuksen perustustyöt.

Storböle on ns. keskiaikainen kylätontti, joka on historiallisten lähteiden perusteella autioitunut jo ennen 1540-lukua eli vanhimpien maakirjojen ja voutintilien laatimista. Kohde on jo Merellinen perintömme-projektin kartta- ja arkistoinventoinneissa mainittu todennäköisenä keskiaikaisena autiotonttina, jolloin se sai työnimen Böle14. Kohde onnistuttiin paikantamaan maastossa vasta keväällä 2006.

Kohteessa tulisi suorittaa arkeologiset kaivaukset sillä säilynyt osa on tutkimuksellisesti hyvin arvokas. Paikalle rakennetaan omakotitaloa, joka valmistuu vuoden 2006 aikana. Valmistalopaketti toimitetaan paikalle kesäkuun lopulla, jota ennen kohteen tutkimukset pitäisi toteuttaa. Maanomistaja ja rakennuttaja on yksityinen, joten tutkimukset eivät saisi käydä hänelle kohtuuttomiksi.

Storböle on tutkimuksellisesti erittäin tärkeä kohde. Sen kaivaustutkimuksissa saataisiin merkittävää tietoa Uudenmaan keskiaikaisesta asuttamisesta, asutuksesta ja autoitumisesta. Storböle on myös tärkeä ennakko- ja esimerkkitapaus, sillä se on ensimmäinen kohde, jossa pelkän böle-nimen perusteella kylätontiksi epäilty kohde – eli kohde, jota ei ole mainittu voudintileissä ja josta ei ole karttatietoa, jossa paikalle on erikseen merkitty autoitunut tonttimaata – on varmistunut keskiaikaiseksi asuinpaikaksi.

Lähteet

Kansallisarkisto (KA)

Maanmittaushallituksen kartta-arkisto (MHA)

Uudenmaan voudintilit

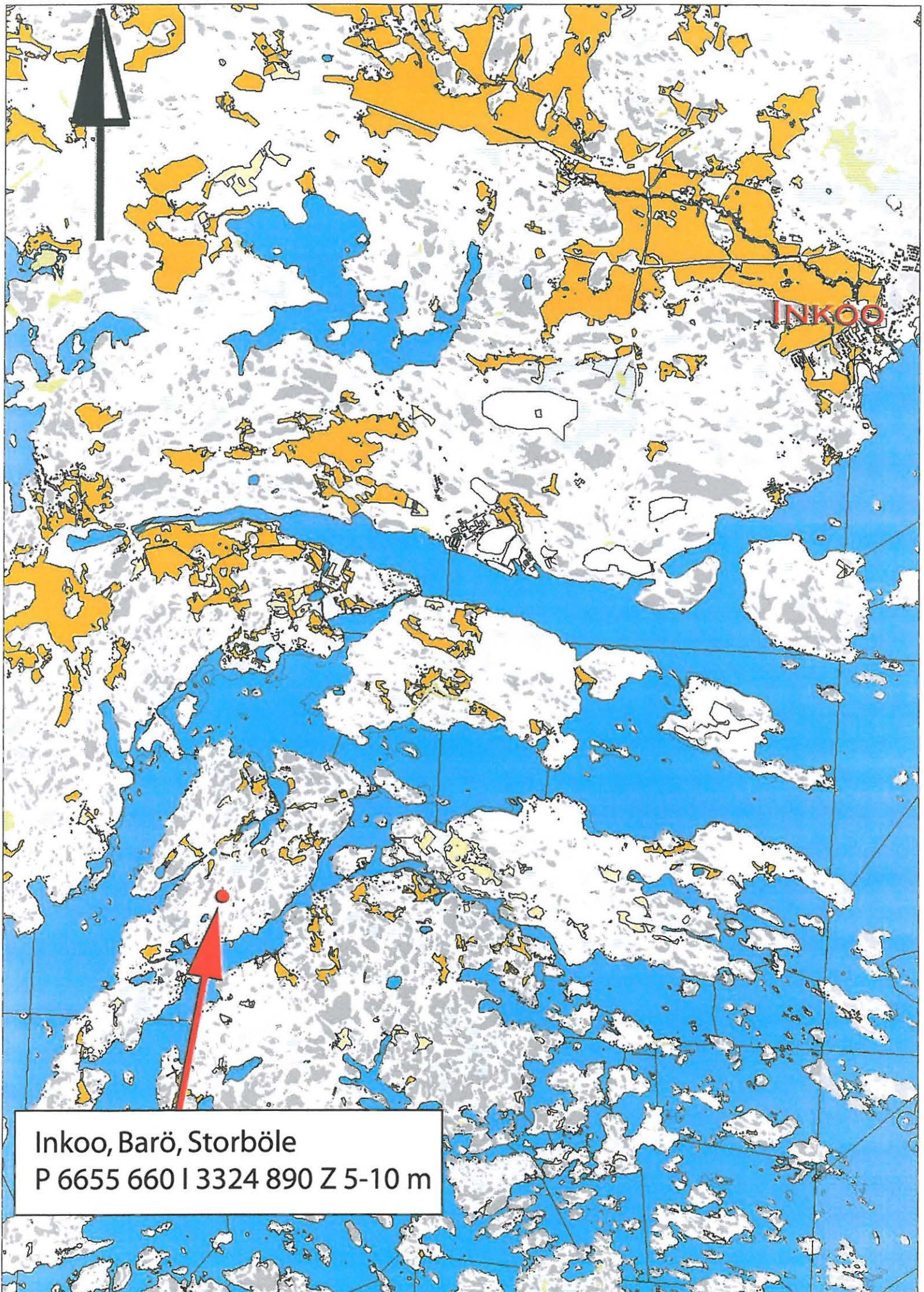
Teija Alenius, Georg Haggrén, Henrik Jansson & Arto Miettinen: Ulkosaariston asutuksesta autiokyläksi – Inkoon Ors poikkiteollisenä tutkimuskohteena. *SKAS 1/2004*. s. 4-19.

Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby I. Karis 1985.

Haggrén, G, Latikka, J. & Jansson, H. 2005: Uudenmaan kyläluettelo. *Jansson, H. (toim) Vårt Maritima Arv – Merellinen Perintömme (CD-rom)*. Helsingfors.

Lars Huldén: Finlandssvenska bebyggelsenamn, *Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 635*. Helsingfors 2001.

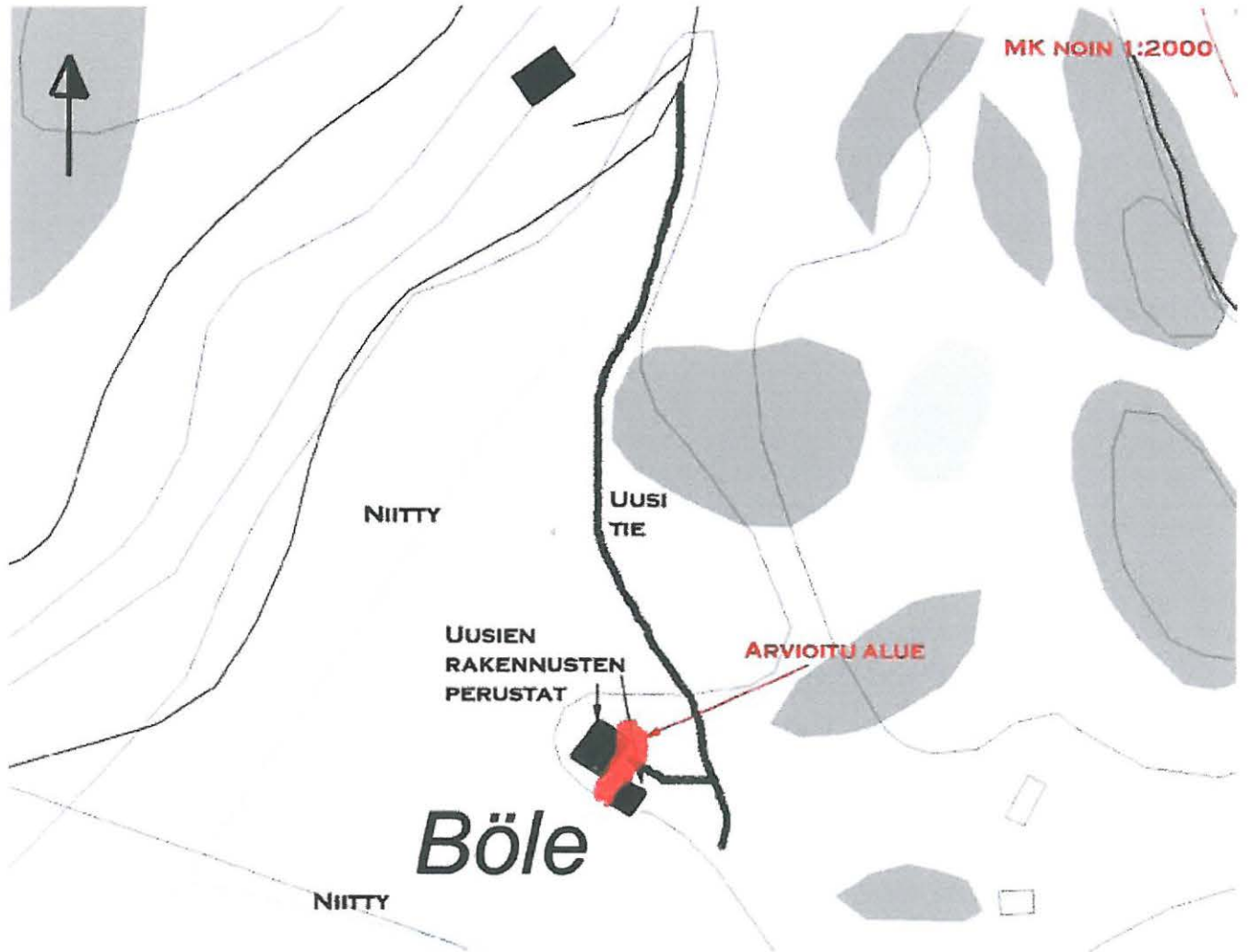
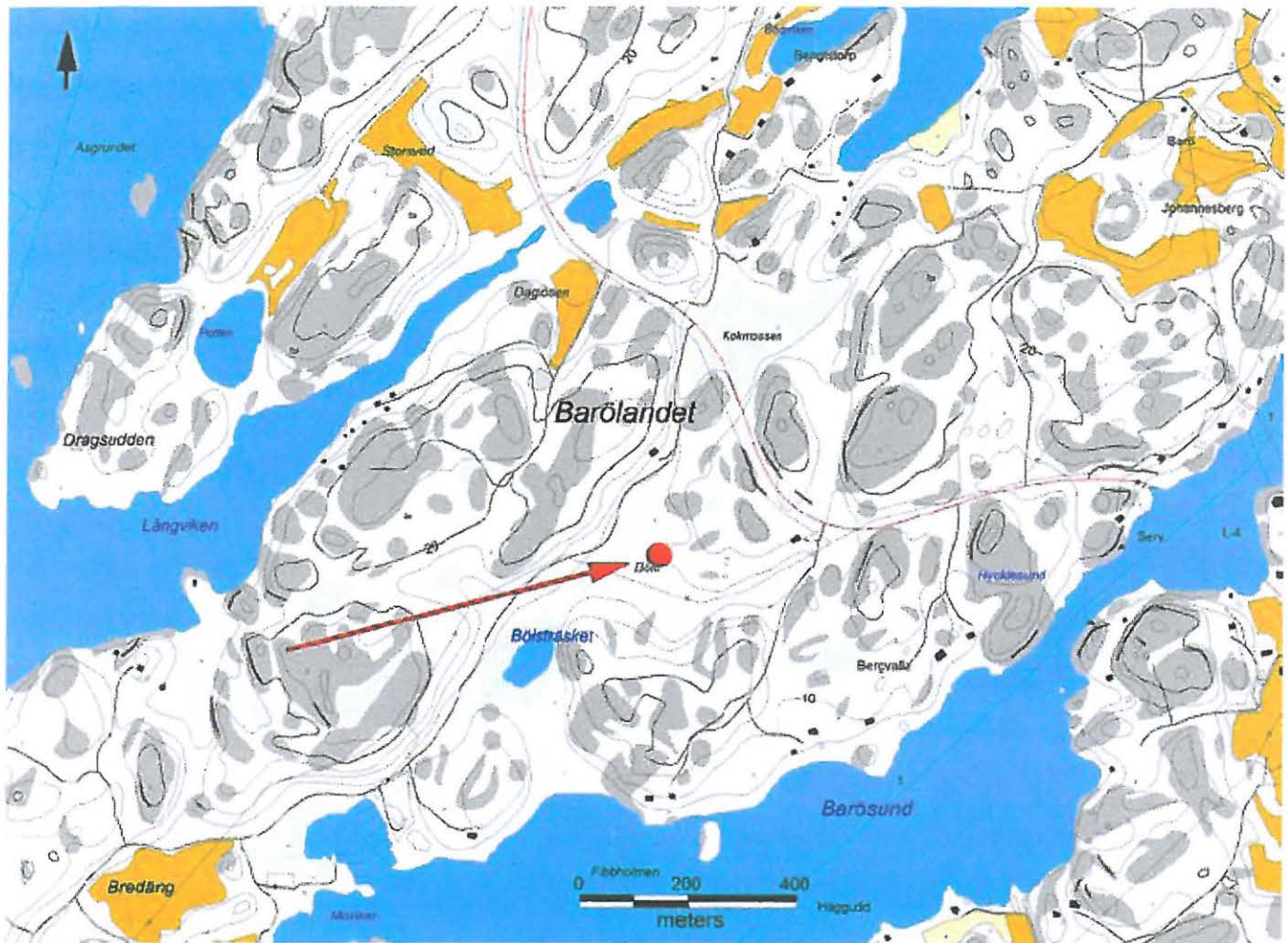

INKOO

Inkoo, Barö, Storböle
P 6655 660 I 3324 890 Z 5-10 m

Kuva 1: Kohde kuvattuna etelästä. (H Jansson)

Kuva 2: Kohde pohjoisesta. Kuorittu alue näkyy kahden tulevan rakennuksen paikan välissä, kuvassa vasemmalla. (H Jansson)

Kuva 3: Kuorittu alue kahden tulevan rakennuksen välissä. Tummemmat alueet pintamaasta putsattuja alueita, joissa näkyy alla oleva musta kerros, jossa löytöjä on runsaasti. Pohjoisesta. (H Jansson)

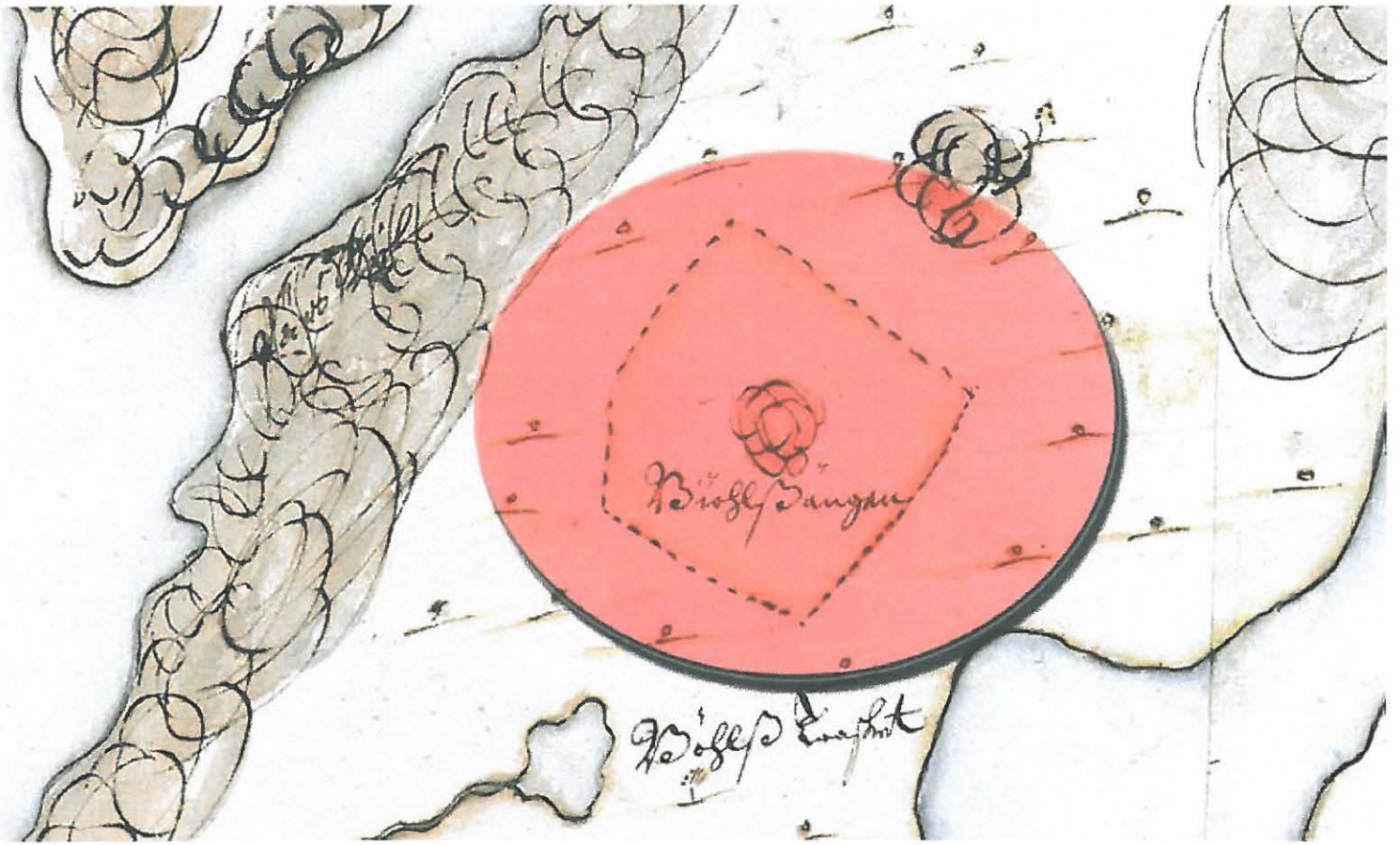
Kuva 4: Kuvan keskellä mahdollisen rakenteen reunaa, jonka pohjoispuolella tasainen kiveys. Luoteesta. (H Jansson)

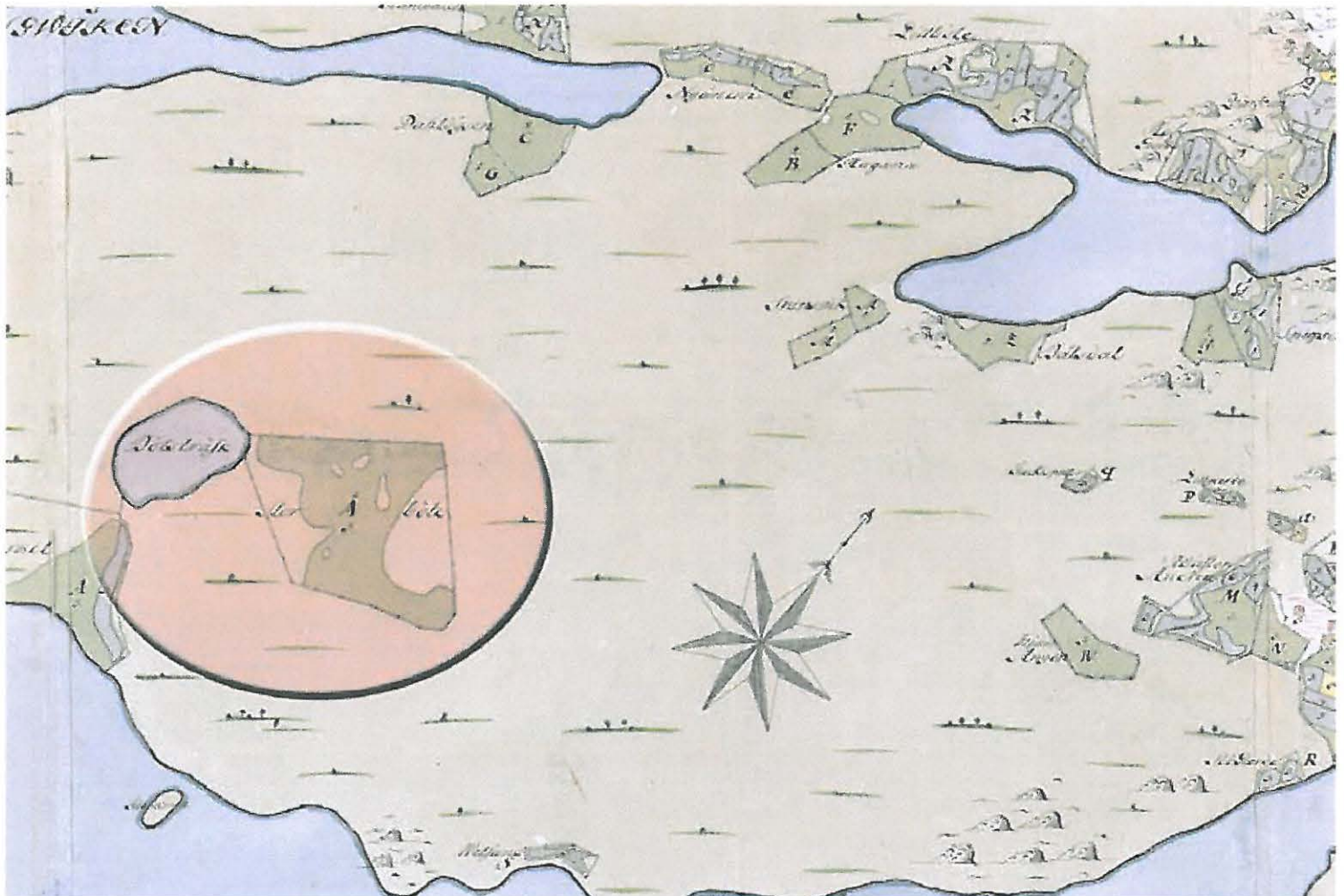

Kuva 5: Läntisen kuopan itäprofiilissa olevan kuoppa tai oja. Lännestä. (H Jansson)

Kuva 6: Samuel Brotheruksen kartta vuodelta 1693. Alue, missä kohde sijaitsee on merkitty punaisella. Kartassa alue on nimetty "Böhlsängen" nimellä. (Kansallisarkisto)

Kuva 7: Hans Fattenborgin kartta vuodelta 1761. Alue missä kohde sijaitsee on merkitty punaisella. Kartassa alue on merkitty "Storböhle" nimellä. (Kansallisarkisto)

Kuva 8: Gottfried Ihnin kartta vuodelta 1769. Fattenborgin kartassa oleva Storböle niminen niitty merkitty punaisella. (Kansallisarkisto)